

MÜSTECÂR

(المستجار)

Rüknülyemânî ile
Kâbe'nin güneybatı duvarındaki
kapalı kapı arasında kalan yer.

Sözlükte "sığınmak, yardım dilemek" anlamındaki **isticâr** masdarından türeyen **müstecâr** "günahlarnın bağışlanması için sığınılan yer" demektir. Tavaf sırasında ve özellikle mültezemde, Makâm-ı İbrâhim'de, altın oluğun altında (Hicr), Rüknülyemânî ile Hacerülesved arasında ve Rüknülyemânî ile Kâbe'nin kapalı olan arka kapısı arasındaki yerde (müstecâr) dua edilmesi Hz. Peygamber, ashap ve tâbiinden nakledilen rivayetler sebebiyle ulemâ tarafından müstehap kabul edilmiştir.

Takiyyüddin el-Fâsî, Rüknülyemânî ile Kâbe'nin Abdullah b. Zübeyr'in açtığı ve daha sonra Haccâb b. Yûsuf'un tekrar kapattığı arka kapısı arasındaki yerin adını bir eserinde "müstecâr" (*Şifâ'ü'l-garâm*, I, 317; Cârullah İbn Zahîre, s. 47), diğerinde "müstecâb" (*el-İkdü's-şemin*, I, 75; M. Tâhir b. Abdülkâdir el-Kürdî, III, 311) olarak zikretmektedir. Abdullah b. Zübeyr'in, İbn Abbas'tan farklı olarak Hacerülesved ve Kâbe kapısı arasına değil onun arka taraftan simetriği olan bu yere "mültezem" dediği rivayet edilmektedir (Ezrakî, I, 247; ayrıca bk. MÜLTEZEM). Hacerülesved ile Kâbe kapısı arasındaki yer için mültezem adı Hz. Peygamber ve ashap tarafından kullanıldığı halde buraya müstecâr veya müstecâb isminin kimin tarafından verildiği hususunda kesin bilgi yoktur. Fâsî önce Muhammed b. Sürâkânın (ö. 410/1020 [?]), daha sonra İbn Cübeyr (*er-Rihle*, s. 65) ve Muhibbüddin et-Taberî'nin (*el-Kürâ*, s. 318) müstecâr adını eserlerinde kullandıklarını belirtir (*Şifâ'ü'l-garâm*, I, 317).

Ebû Hüreyre'den nakledilen bir hadiste Hz. Peygamber, Rüknülyemânî'de yetmiş bin (bir rivayete göre yetmiş) melek görevlendirildiğini ve orada, "Allahım! Senden dünyada da âhirette de af ve esenlik dileirim; rabbimiz, bize dünyada da âhirette de güzellik ihsan et ve bizi cehennem azabından koru" diye dua edilince bu meleklerin "âmin!" dediğini haber vermiştir (İbn Mâce, "Menâsik", 32; Fâkihî, I, 138; Muvaffakuddin İbn Kudâme, V, 229; İbnü'l-Hümâm, II, 456). Bazı âlimler bu rivayeti hasen, bazılarını zayıf saysa da (Ebû Mansûr Muhammed b. Mükerrrem el-Kirmânî, I, 409, neşredeninin notu) Resûl-i Ekrem'in Rüknülyemânî ile Rüknuhacerülesved arasında "Rabbenâ" duasını okuduğu sahih

rivayet olarak nakledilmiş (*el-Müsned*, III, 411; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 51; Hâkim, I, 455; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, V, 84), bütün mezhepler de bunun müstehap olduğunu belirtmiştir. Bir rivayete göre Cenâb-ı Hak, Hz. Âdem'in tövbesini Rüknülyemânî ile Kâbe'nin arka kapısı arasındaki yerde (Fâkihî, V, 235), diğer bir rivayete göre ise mültezemde (Ezrakî, I, 248; Muhibbüddin et-Taberî, s. 316) kabul etmiştir.

Mültezeme olduğu gibi müstecâra da ayrıca müteavvez (kötülüklerden sığınılan yer) denilmektedir. Nitekim Amr b. Şuayb'in naklettiğine göre ashaptan Abdullah b. Amr b. Âs tavafı tamamlayıp Kâbe'nin arkasına geldiğinde kendisine, "Ateşten Allah'a sığınmıyor musun?" diye sorulmuş, o da, "Ateşten Allah'a sığınırım" demmiştir (İbn Mâce, "Menâsik", 35; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 54; Ezrakî, I, 246-247; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, V, 93). Abdullah b. Zübeyr ve Abdullah b. Ömer'in burada dua ettiği (Fâsî, *Şifâ'ü'l-garâm*, I, 318), Ömer b. Abdülazîz'in Hacerülesved ile Kâbe kapısı arasına mültezem, bu yere ise müteavvez dediği, İmam Mâlik'in önde gelen öğrencisi Abdurrahman b. Kâsım ve Selef ulemâsından başkalarının da burada istiâzede bulunduğu nakledilir (İbn Ebû Şeybe, III, 236-237; Ezrakî, I, 247; Fâkihî, I, 170-172; Cârullah İbn Zahîre, s. 48). Mâlikî fakihî Hattâb da bu yer için müstecâr yanında müsteâz adını kullanmıştır (*Mevâhibü'l-celil*, IV, 158).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, III, 411; İbn Mâce, "Menâsik", 32, 35; Ebû Dâvûd, "Menâsik", 51, 54; Hâkim, *el-Müstedrek*, I, 455; Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, Haydarâbâd 1352, V, 84, 93; İbn Ebû Şeybe, *el-Muşannef* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1409/1989, III, 236-237; Ezrakî, *Ah-bârü Mekke* (nşr. F. Wüstenfeld), Göttingen 1275, I, 241, 246-248; Fâkihî, *Ah-bârü Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah b. Dehîş), Mekke 1407/1987, I, 138, 162, 170-172; II, 291; V, 235; Ebû Mansûr Muhammed b. Mükerrrem el-Kirmânî, *el-Mesâlik fi'l-menâsik* (nşr. Suûd b. İbrâhim b. Muhammed eş-Şüreym), Beyrut 1424/2003, I, 409; İbn Cübeyr, *er-Rihle*, Beyrut 1384/1964, s. 65; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *el-Muğni* (nşr. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki - Abdülfettâh M. el-Hulv), Kahire 1412/1992, V, 228-229; Muhibbüddin et-Taberî, *el-Kürâ li-kâsidi Ümmi'l-kurâ* (nşr. Mustafa es-Sekkâ), Kahire 1390/1970, s. 313, 315, 316, 318; İbn Balabân, *el-İhsân fi takrîbi Şahîhi İbn Hibbân* (nşr. Şuayb el-Arnaût), Beyrut 1412/1991, IX, 134; İzzeddin İbn Cemâa, *Hidâyetü's-sâlik ile'l-mezahibü'l-erba'a fi'l-menâsik* (nşr. Nüreddin İtr), Beyrut 1414/1994, I, 68-71; Fâsî, *el-İkdü's-şemin*, I, 75; a.m.f., *Şifâ'ü'l-garâm* (nşr. Ömer Abdüsselâm Tedmürî), Beyrut 1405/1985, I, 317-318; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, II, 456; Hattâb, *Mevâhibü'l-celil* (nşr. Zekeriyâ Umeyrât), Beyrut 1423/2003, IV, 158; Cârullah İbn Zahîre, *el-Câmî'u'l-laîf fi fazli Mekke ve ehlihâ ve binâ'i'l-Beyti's-şerif* (nşr. Ali Ömer), Kahire 1423/2003, s. 46-49; M. Tâhir b. Abdülkâdir el-Kürdî, *et-Târîhu'l-kavim li-Mekke ve Beytillâhi'l-kerim*, Mekke 1385/1965, III, 311.

AHMET ÖZEL

MÜSTEDREK

(المستدرک)

Bir müellifin,
şartlarına uyduğu halde
kitabına almadığı hadislerin derlendiği
eserler için kullanılan terim.

Sözlükte, "eksikini tamamlamak, hatalarını düzeltmek" mânâsındaki **istidrâk** masdarından türeyen **müstedrek** kelimesi hadis literatüründe "bir şeyin devamını yapmak, ona zeyil yazmak, tetimme meydana getirmek" anlamında erken dönemden itibaren kullanılmıştır. Zaman içinde "rivayetlerdeki yanlışlık veya eksiklikleri düzeltmek, bir müellifin şartlarına uyduğu halde kitabına almadığı hadisleri toplamak suretiyle onun eksiklerini tamamlamak" şeklinde daha geniş bir mânâ kazanmıştır. Müstedrek önceki bir çalışma ile olan irtibatı dolaysıyla literatürde aynı amaçla kullanılan **fâit** (fevât), **mütemmim**, **sıla**, **tek-mile**, **tamâm**, **tetimme**, **zewâid**, **ziyâde**, **zeyil** gibi kelimelerle aynı türe dahildir (*EI*² [İng.], IX, 603-604).

Bir kişinin bütün hadislere ulaşmasının imkânsızlığı, tasnif işleminin henüz son şeklini almamış olması, her müellifin sıhhat şartlarının farklılık arz etmesi ve sıhhat için aranan temel şartlarda ittifak olsa bile ayrıntılarda değişik hükümlere ulaşılması gibi durumlar, hadislerin farklı tariklerden elde edilmiş olmasının o hadisin sıhhat derecesini arttıracığı düşüncesi ve sika râvinin ziyadesinin makbul olması ilkesi müstedrek türü eserlerin yazılmasına zemin hazırlamıştır. Bu çalışmalar hem rivâyetü'l-hadis hem dirâyetü'l-hadis türünden olup büyük kabul görmüş eserler üzerinde yapılmış, bilhassa Buhârî ve Müslim'in *el-Câmî'u's-şahîh*'leri müstedreklerle konu olmuştur. Bir esere müstedrek yazılırken o eserin üslûbu, metodu ve telifinde gözetilen prensipler göz önünde bulundurulur. Ancak müstedrek telif etmeye karar veren kimsenin, üzerinde çalışacağı eserdeki rivayetlerin hangi şartlara göre derlendiğini tesbit etmesi son derece güçtür. Zira çok defa asıl eserin sahibi hadisleri hangi şartlara göre topladığını ifade etmemektedir. Ayrıca müstedrek düzenleme işi hem ilmî yeterliliği gerektirdiği hem de ictihadî olduğu için müellifin